

Nr 2 • 2021 Årgång 13

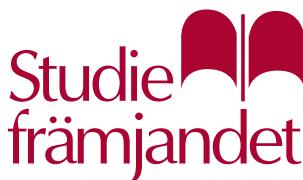
Blåsippan

Botaniska Föreningen i Västmanlands län

Innehåll

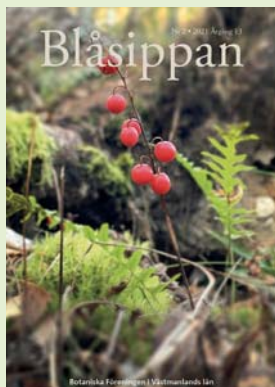
Upplevelserikt att bota växtblindhet	3	Unik blomsterprakt på Suraborgen.....	47
Tibast – årets växt 2021.....	4	Skärblära – en sällan skådad hybrid	48
Ut och leta grönpyrolo 2022.....	5	FOTOSyntesen.....	50
Fyra minstringar bland våra orkidéer	6	Föreningsinformation.....	51
Skogen är vårt hem.....	12		
Bioblitz Västmanland 2022	15		
Bitterfjällarna jämte syltågen vid Hjälmare docka.....	16		
Aggregat – klokt val i knepiga lägen	20		
Gå med i vår Facebookgrupp!.....	21		
Vem räddar bymällan?.....	22		
Smultronklöver åter vid Askövikén.....	24		
Efterlängtat årsmöte och rika stadsmiljöer en vacker sensommardag i Arboga	26		
Nya förmågor i styrelsen.....	29		
Järnvägar också – boerstånd i länet.....	30		
Ormbunkshybrid funnen på Björnö.....	32		
Blåbär-lingonhybriden i Arbogatrakten	34		
En lyckad dag i Tidörután.....	36		
Vad vill du läsa om i nästa Blåsippan?.....	39		
Målsjömossens svampar drog publik.....	40		
Boktips: Karlfeldts vilda flora	42		
Medlemsenkäten:			
Så här tycker ni som svarade.....	43		
Välkomna fynd av vit kattost.....	44		

Botaniska Föreningen
i Västmanlands län samarbetar
med Studieförbundet
Västmanland

Studieförbundet är partipolitiskt,
fackligt och religiöst obundet.
Profilområden är djur, natur, miljö
och kultur.

www.studieforamjandet.se/vastmanland

Blåsippan nr 2 2021, årgång 13

ISSN 2002-2883

Omslagsbild: Liljekonvalj *Convallaria majalis*, Ulriksberg, Arboga,
2021-10-23. Foto: Jan Petersson

Övriga fotografier: Respektive artikelförfattare (om ej annat anges)

Blåsippan ges ut två gånger per år till medlemmar i Botaniska
Föreningen i Västmanlands län. Tidigare nummer: www.bfv.se

Redaktion: Jan Petersson och Tina Nordberg
E-post för manus och bilder: blasisppan@yahoo.com

Tryck: Arkitektkopia, Eskilstuna, 2021

Upplevelserikt att bota växtblindhet

När Institutionen för språk och folkminnen lanserade nyordslistan 2020 fanns växtblindhet med. Ordet förklaras med ”avsaknad av förståelse för växters betydelse för livet på jorden”. Vidare citerar institutionen ETC (20 juli 2020):

”Växtblindhet är människans oförmåga att se växterna i sin omgivning. Trots att växter är grunden för allt liv på jorden är de för många människor bara en grön kuliss till djurvärlden.”

Institutionen kommenterar att ordet är ett översättningslån från engelskans plant blindness:

”Begreppet myntades av botanikerna James Wardensee och Elisabeth Schussler. Fenomenet kallas ibland biologisk analfabetism med motsatsen ekologisk litteracitet.”

Artkunskapen har säkert gått stadigt tillbaka i takt med allt fler bor i tätorter. 2018 bodde 87 procent av svenskarna i tätorter, jämfört med 10 procent år 1800 enligt SCB. Även antal personer boende utanför tätorter har minskat sedan år 1800. Ett resultat är en tilltagande igenväxning av det som tidigare var öppna marker. Prova att i Lantmäteriets app ”Min karta” välja flygbild från 1960 eller 1975. Vilka förändringar ser du?

Boende i tätorter kommer inte i kontakt med naturen på samma sätt som förr och glömmar lätt bort växternas avgörande betydelse för våra liv. Om man inte ser växtarterna ser man inte heller om arter försvinner och hur ska man kunna förstå biologisk mångfald? Och vad leder växtblinda ungdomar i våra skolor och beslutsfattare till i längden?

En växtutflykt kan vara ett spännande sökande efter arter. Floraväkteriet där vi dokumenterar hotade arter är en variant på geocaching. Hur lockar vi flera att uppleva detta? Glädjande är att flera enligt vår enkät kan tänka sig att vara ledare. Med flera ledare kan vi erbjuda flera och nya aktiviteter som kan locka flera personer.

I Sveriges Natur säger pedagogen Helen Ekvall, Göteborgs botaniska trädgård, att ”Många vuxna kan inte våra fem vanligaste träd”. Alla i vår förening kan sätta namn på dessa fem träd när man ser dem. Hm, undrar vilka som är våra fem vanligaste träd? Svaret hittar du längre fram i denna tidning.

Bengt Stridh,
ordförande i BFiV

Tack

till alla er som på olika sätt delar kunskaper, bilder och upplevelser här i Blåsippan och i Facebookgruppen Vilda Växter i Västmanland.

Tibast – årets växt 2021

Av Bo Eriksson

Totalt har 278 fynd av tibast *Daphne mezereum*, minst 779 exemplar, från länet lagts in i Artportalen.

Tibast växer på frisk-fuktig, näringsrik, mullrik mark och är kalkgynnad. Det senare förklarar de höga siffrorna i Arboga och Sala. Norberg och Fagersta borde ha haft fler fynd om de varit lika väl genomsökta som Surahammar.

De som rapporterat flest fynd är Kalle Källebrink (69), Sören och Greta Larsson (63), Tom Sävström (29), Pia Hagfors (22) samt Frida Olsson/Ralf Lundmark (24).

Det är hela 32 personer som rapporterat, vilket lär vara rekord för årets växt i Västmanlands län. Av dessa är 19 medlemmar i Botaniska Föreningen i Västmanlands län.

Rapporter av tibast till Artportalen 2021, per kommun i Västmanlands län.

Kommun	Lokaler	Bestånd
Arboga	24	41
Fagersta	2	9
Hallstahammar	6	17
Kungsör	2	41
Köping	6	13
Norberg	3	3
Sala	82	269
Skinnskatteberg	12	49
Surahammar	130	320
Västerås	11	17
Summa	278	779

Fynd med "noterat" har räknats som 1 planta, men kan vara fler. Av plantorna i Surahammar kan drygt 30 vara dubbelräknade.

Blommande tibast. Båtbygget, 2016-04-27.
Foto: Bengt Stridh

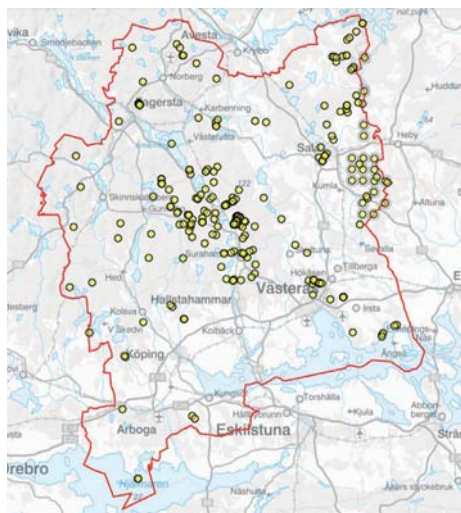

Tibast i frukt, Björksnarsravinen, 2021-07-25.
Foto: Bengt Stridh

Ut och leta grönpyrola 2022

Av Bo Eriksson

Årets växt 2022 är grönpyrola *Pyrola chlorantha*. Sök i Artportalen för den kommun du är intresserad av och försök återfinna de tidigare lokalerna samt håll ögonen öppna för nya fynd på andra platser.

I Artportalen är 271 fynd av grönpyrola rapporterade i Västermanlands län under åren 2000–2021. Uttag: 2021-11-08

Grönpyrola. Kottmosskogen Fagersta, 2015-06-25. Foto: SMY Widhe

Grönpyrola har läderartade, ljus ådrade, mörkgröna blad. Bladskäften är rödbruna. Vanligen är även stjälken mörkt rödaktig. Bladen är vintergröna, så den kan letas efter året runt om det är snöfritt. Målsjömossen, 2021-09-12. Foto: Bengt Stridh

Knärot i Pettersbergsskogen, Västerås, 2020-07-16.
Foto: Josefin Kjellberg

Fyra minstingar bland våra orkidéer

Kenneth Nordberg (text)

”Di sma undar jordi” hette en svensk sånggrupp på 1980-talet. Här kommer jag att tänka på några småtingar bland orkidéerna ovan jorden. I vårt län finns det åtminstone fyra arter som man kan räkna till dvärgarna bland orkidéerna. Det är knottblomster, myggblomster, spindelblomster och knärot. Ingen av dessa har iögonfallande färgspråkande blommor, som man kanske normalt förknippar med orkidéer, utan dessa kräver skarpa ögon, stort tålamod och lite strapasser för att hitta.

Om vi börjar med **knottblomster** *Malaxis monophyllus* så är den både svårsedd och rödlistad i kategorin sårbar (VU). I detta fall kan man inte få någon vägledning genom

att titta i Artportalen för att söka upp den på någon tidigare växtplats. Den är nämligen skyddad för publikation för allmänheten. Här får man i stället försöka hitta den på egen hand, genom att läsa på om växtsätt och utseende. Orkidén hittas på kalkrik mark och vid källdrag. Om man ska ha tur att hitta den, ska man leta i trakterna av Fagersta och Norberg.

Knottblomster är oansenlig och blir bara en dryg decimeter hög. Vanligtvis är det bara ett elliptiskt blad vid basen. Den blommar mitt i högsommaren och de små gulgröna blommorna sitter som ett ax på stjälken. Eftersom fruktämnet är vridet ett helt varv är läppen uppåtriktad.

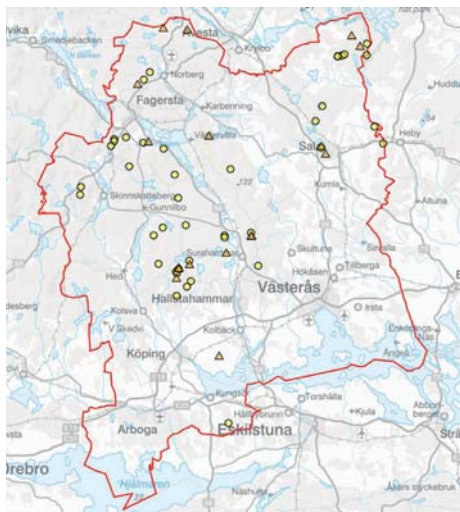

Det sällsynta knottblomstret trivs i kalkrik mulljord, gärna översilningskärr. 2016-07-13. Foto: Bengt Stridh

En kuriositet i sammanhanget är att i samband med Botanikdagarna, som vår förening arrangerade 2018, hade tre medlemmar rekognoscerat i förväg på en myr i trakten av Norberg utan att ha hittat knottblomster. Däremot när vi hade utflykten ett par veckor senare hade vi turen att stöta på den, så det behövdes många ögon till hjälp. Det är som sagt en rejäl utmaning att hitta denna orkidé, men skam den som ger sig. Första fyndet i Sverige gjordes faktiskt i Säråra brunn, Västmanland av Olof Celsius och publicerades av Linné 1745.

Nästa småtting är **myggblomster** *Hammarbya paludosa* och det är också den minsta. Den är naturligtvis också svårhittad, men det finns åtminstone 18 rapporter i länet i Artportalen efter 2008, då länsinventeringen startade. Fynden är inte koncentrerade till någon särskild del av länet, men rapporter saknas tydligen i länets sydvästra del. Det kan förklaras av frånvaron av lämpliga biotoper.

Myggblomster vill ha en fuktig miljö och växer gärna i mattor av vitmossa *Sphagnum* i gungflyn och mossar.

Myggblomster i Artportalen. Bryttår 2009. Uttag 2021-11-07.
 ● = före 2009. ▲ = från och med 2009.

Myggblomster, Orkarmossen, 2015-08-22. Foto: Bengt Stridh

Att kalla myggblomster för småtting är ingen överdrift. Dess gulgröna stjälk blir ofta bara fem centimeter hög. Bladen är bara någon centimeter i längd och sitter vid basen. Blomningstiden är juli–augusti. Även myggblomstrets blommor sitter axliknande.

Myggblomster, Kyrkeberget, 2016-06-30. Foto: Bengt Stridh

Den tredje av orkidéerna med namn av småkryp är **spindelblomster** *Neottia cordata*. Nordens Flora (2018) skriver att spindelblomster är vanlig på fuktig, skuggig, ofta mager genomsilad, vitmossbeväxt mark. I vårt län är den dock inte så vanlig. Här finns bara 17 rapporter i Artportalen efter 2008.

Spindelblomster är mycket svår att få syn på eftersom stjälken är tunn och ofta brunaktig. Bladen är bara ett par centimeter långa, tunna och hjärtformade. Blommorna är brungröna och sitter som i en klase. Artnamnet *cordata* syftar på de hjärtformade bladen. Hjärta heter på latin *cordis*. Apropå bladens form kallas orkidén även för hjärtyxne.

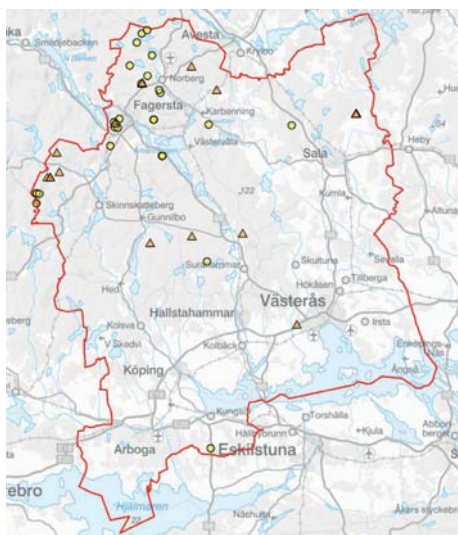
Spindelblomster, Stengärdet, 2021-05-23. Foto: Jan Petersson

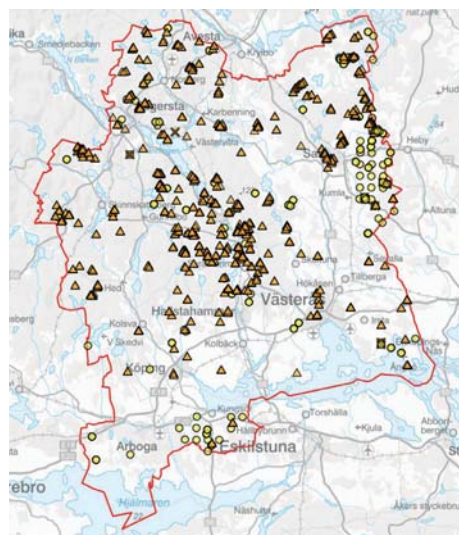
Spindelblomster, Stengärdet, 2016-07-07. Foto: Hans Klinga

Så har vi då slutligen **knärot** *Goodyera repens*. Den tillhör väl egentligen inte våra allra minsta, men det är dock den som man har störst chans att stöta på. Knäroten är rödlistad i kategorin sårbar (VU) och har minskat mycket i våra skogar de senaste decennierna. Den är trots allt fortfarande relativt vanlig och den ska sökas i mossiga, gamla granskogar. Tyvärr är det just den biotopen som försvinner i stort sett i hela landet och den är dessutom en floraväktarart. Vårt intensiva skogsbruk riskerar att utarma lämpliga områden för orkidén, så alla observationer är av godo och ska rapporteras till Artportalen. I vårt län har vi cirka 1 200 rapporter efter 2008 och förekomsterna har god spridning. Arboga är länets enda kommun som saknar sentida fynd.

Även knärot är lågväxt, men har ett annat växtsätt. Den har en jordstam, som gör att det bildas små mattor av bladrosetter. Bladen sitter i en rosett vid basen. Knärotens mörkgröna blad är övervintrande. Blomningstiden är juli–augusti.

Spindelblomster i Artportalen. Brytår 2009. Uttag 2021-11-07.
● = före 2009. ▲ = från och med 2009.

Knärot i Artportalen. Brytår 2009. Uttag 2021-11-07.
● = före 2009. ▲ = från och med 2009.

Knärot, Näs, 2013-07-18. Foto: Bengt Stridh

Om man undantar knottblomster så sker blomningen en bra bit in på sensommaren, så nästa sommar är det bara ut att leta på myrar och i skogar. Det kan gärna kombineras med blåbärs- och lingonplockning.

Referenser:

Artportalen, <http://www.artportalen.se/>

Mossberg, Bo, och Stenberg, Lennart. 2018.

Nordens Flora. Stockholm: Bonnier Fakta.

Den virtuella floran, <http://linnaeus.nrm.se/flora/>

Knärot har en krypande jordstam som kan bilda mattor av bladrossetter. Bångbosjön, 2020-07-13. Foto: Josefin Kjellberg

Brandticken hittas mest på gran i lite fuktiga gran- och blandskogar. Den tycks vara gynnad av tidigare angrepp av klubbicka.

Skogen är vårt hem

Av Tom Sävström

En vältrampad stig leder oss in i den gamla barrskogen. Korpar drar förbi, ständigt på jakt efter mat. Snart ser jag rosenticka *Rhodofomes roseus* på en gränlåga intill stigen. En överraskning, men ska den ses så är det väl här i gammelskogen. Vi umgicks länge och väl och efter några foton på den vackra *roseus* drog vi, jag och min vän golden retrievern Emrik, djupare in bland skogens hemligheter.

Mina tankar for i väg. Denna skog var i slutet på 1970-talet avverkningsanmäld och därmed hotad. Jag var då med i Ramnäs naturklubb och kämpade för skydd av skogen. I sammanhanget var det Sören Larsson, som upptäckte stämplingen på träden och som slog larm, vilket kom att betyda mycket för den fina skogens framtid. Småningom, efter inventeringar och sedvanliga byråkratiska turer blev skogen ett naturreservat, med namnet Fermansbo urskog. 1984 kunde man läsa i VLT, "Staten har köpt urskogen i Ramnäs". Underrubrik, dock med större bokstäver, stod att läsa: "Ägarna hade hellre gjort massa av den".

Nära 40 år senare, finner jag och Emrik, ro och harmoni under en pelarsal, bildad av resliga granar och tallar. Ska man hitta naturvärden, får man inte ha bråttom. Då måste man vara i skogen. Mängden död ved är släende. Jag kryper under och över lågor,

Men gammelskogens finaste innevånare kan inte gömma sig för en erfaren och nyfiken skogsvandrare med ett genuint intresse för skogens mångfald.

Rosenticka växer i huvudsak på gran i naturskogsartade miljöer. Den har sin största utbredning från Dalälven och norrut. I Västmanland är den sällsynt.

lyfter på ved och spanar både högt och lågt på de mäktiga åldriga träden i en av länets finaste gammelskogar.

Emrik trivs verkligen i skogen och anpassar sig suveränt efter husses naturstudier. Nästa fina fynd vi gör är en ullticka *Phellinidium ferrugineofuscum*, vitt utbredd på liggande gran. På annan gränlåga i närheten hittar vi gränsticka *Phellopilus nigrolimitatus* väl dold under överväxande mosstäcke. Så försöker de gömma sig, de finaste arterna, i slutet på nedbrytningen av veden, som inlett av pionjärrötarna klibbticka *Fomitopsis pinicola*, knölticka *Neoantrodia serialis* och violticka *Trichaptum abietinum*. Men gammelskogens finaste innevånare kan inte gömma sig för en erfaren och nyfiken skogsvandrare med ett genuint intresse för skogens mångfald. På en stambruten grov gran lyser en brandticka *Pycnoporellus fulgens* lång väg och som vanligt har den granen initialt rötats av klibbticka. En "symbios" som går igen. Alla mina fynd av brandticka i markerna har varit på granar som först rötats av klibbtickan.

Gräddticken är en resupinat (tätt tryckt mot underlaget), flerårig och mycket vacker och ståtlig ticka. Uppträder främst på gran, sällsynt på lövved.

Plötsligt vädrar Emrik för något, kanske vildsvin som här och där bökat om i moss-täcket, samtidigt som en duvhök manövrerar bort mellan trädstammarna.

Knärot *Goodyera repens*, skogsorkidén med de vintergröna bladrosetterna, finns lite varstans i den mjuka mossfällan. Vi noterar talticka *Porodaedalea pini*, flera ulltickor, gröntoppig fingersvamp *Ramaria apiculata* på granved och gulporing *Butyrea luteoalba* på undersidan av några tallågor.

Vi vet att gräddticka *Perenniporia subacida* finns i skogen och vi hoppas den finns kvar. Den växer på gran intill stigen nära Långmossen, sedd där redan på 1990-talet. Jo, den finns kvar och nu på två murkna lågor. Ännu efter alla år, ger granveden näring åt en av gammelskogens finaste och mest sällsynta arter.

Vi fikade med gräddticken, en tofsmes ville också vara med, solen sken denna dag, 22 oktober 2021. Tallen med fläckporing *Anthoporia albobrunnea* var däremot borta, nedbrytningen har gjort sitt. Under en klenare murken tall skar jag en bit av en vit ticka, för fortsatta mikroskopiska studier hemmavid. Den blev bestämd till silkesporing *Postia sericeomollis*, med typiska cystider med kristaller i toppen.

Vi hade båda svårt lämna skogen, men mera triviala vardagssysslor väntade oss, utanför skogens gränser. *”Men vi har inte glömt att skogen är vårt hem, att den stora djupa stilla skogen står och väntar på oss som en vän”*, för att knyta an till Bo Setterlinds dikt Skogen (ur Nefertites visdom och andra dikter, 1968). För visst kommer vi att återvända, inte minst för att utforska den del av urskogen som påverkades av branden 2014. Det hann vi inte med denna gång.

Vi fikade med gräddticken, en tofsmes ville också vara med, solen sken denna dag...

Bioblitz Västmanland 2022

Av Bengt Stridh

Jag har lanserat idén om en Bioblitz i Västmanland 2022. En Bioblitz är en inventering av så många organismgrupper som möjligt under en kort tid, exempelvis 12 eller 24 timmar, inom ett givet område.

Tanken är att i samarbete med andra naturföreningar i Västmanland och Studieförbundet anordna en Bioblitz under nästa år. Syftet, så som jag tänker, är att det inte bara ska vara en inventering av ett område, utan ett lika viktigt syfte är att locka så många som möjligt att besöka ett sådant här evenemang – oavsett vilka förkunskaper man har.

Till bilden hör också att vi vill få fler nya medlemmar i vår förening och gärna fler aktiva medlemmar, som själva exempelvis lägger in arter i Artportalen och som deltar i

våra aktiviteter. Vi har sett att vår Facebookgrupp ”Vilda växter i Västmanland” har ökat stort under de få år gruppen funnits, vilket inte återspeglats på motsvarande sett i medlemsantalet i föreningen.

Hur får vi Facebookmedlemmar och andra naturintresserade att ta steget och engagera sig i vår förening? Vi behöver hitta nya sätt att nå ut. Kanske kan en Bioblitz vara en sådan möjlighet. En förhoppning är att ett sådant evenemang även skulle kunna få uppmärksamhet i media, vilket drastiskt ökar möjligheten att få många deltagare.

Vid en Bioblitz i Säterdalen, Dalarna, i augusti ifjol hade man drygt 200 deltagare. Fantastiskt, kan vi nå så många vore det en stor framgång!

Den som är nyfiken på naturen får uppleva en mångfald av organismer. Här har Josefin Kjellberg fotograferat sexfläckiga bastardsvärmare *Zygaena filipendulae* på röllika *Achillea millefolium*. Josefin berättar att bastardsvärmaren var synnerligen talrik denna varma och vackra dag i Vedby hage, Västerås, den 14 juli 2021. ”Flest såg vi nog på rödklint, men just dessa två hade valt en röllika som kärleksnäste”, berättar hon. Besöket bjöd också på stor mängd av det vackra gräset kamäxing *Cynosurus cristatus*.

Bitterfibblorna jämte syltågen
vid Hjälmare docka

Av Gunnar Björndahl

Bitterfibbla *Picris hieracioides*.
Parkeringen vid Hjälmare docka,
2021-08-05.

Vårvintern 2021 bestämde vi oss, min fru Carina och jag, att flytta till Arboga. Givetvis var jag direkt nyfiken på vad länets botaniska förening har för verksamhet. För att göra historien kort kan jag bara nämna att jag bokade två inventeringsrutor, bland annat 10G6b Säterbo.

Eftersom jag inte kunde komma igång med inventering förrän lördagen den 10 juli, så insåg jag att det senare under sommaren skulle vara mest intressant med ruderatmarker. Men var inom rutan finns det ruderatmarker som inte är förbjudna att besöka? Valet föll på området kring Hjälmare docka, som vi hade besökt redan i december 2020, bland annat eftersom denna plats har viss betydelse i vår släkts historia. Min farfars morfar var smed där.

Uppdrag: syltåg

Alltnog, torsdagen den 5 augusti 2021 svängde jag in på den första parkeringen efter vägskalet mot Hjälmare docka, och började notera arter. Något som inte finns överallt i Västmanland är tydligen syltåg *Juncus tenuis*, men här fanns denna art i stor mängd. Nu passade jag på att fota syltågen, för en tidigare gång hade jag fått ett påpekande när jag rapporterade den i Artportalen utan bild.

Oväntad upptäckt

Sedan såg jag en fibbla, som knappast var någon *Hieracium* eller liknande. Alltså fram med "Kroken" (Krok och Almquist, 1994) och luppen!

För nycklingen: Av korgblommiga växter med enbart tungformiga blommor ska man först välja mellan former med i stort sett bladlös stjälk respektive sådana med ordentligt bladig stjälk. Den här växten hade bladig stjälk. Sedan ska man välja antingen ingen pensel på frukten, hårpensel eller fjäderpensel.

Bladig stjälk och fjäderpensel har endast tre släkten (enligt Krok-Almquist från 1994,

Syltåg är från början en amerikansk art, nu under spridning i Sverige. Lägga märke till syltågens spetsiga hylleblad. Parkeringen vid Hjälmare docka, 2021-08-05.

tjugosjunde upplagan), *Scorzonera* (svinrot och svartrot) med parallellnerviga blad och tegellagda holkfjäll, *Tragopogon* (haverrotarter) med jämnhöga holkfjäll utan ytterholk, kal stjälk och smala gräs-liknande blad, och slutligen *Picris*, som har strävårig stjälk samt ytterholk.

Alltså borde växten vara bitterfibbla, *Picris hieracioides*. Jag hade tidigare sett den på en soptipp i Täby, alltså södra Uppland, och reflekterade inte (tillräckligt) över att i "Kroken" står beträffande utbredningen "Sk, Gt l, Upl r (annars tillf)". Rapporterade koordinater med måttlig noggrannhet samt fotade något.

Då fick jag besked från Bengt Stridh att denna växt inte var rapporterad i Västmanland tidigare! Alltså åkte jag ut ytterligare en gång för att ta så exakt koordinat som det var möjligt, och fota detaljer. Sedan har även Bengt själv tittat på den.

Fler kännetecken

Vi kan också sammanfatta hur det går att känna igen bitterfibblan med fler detaljer än i nyckeln i ”Kroken”.

Blommorna i korgens kant har ofta rödstrimmig utsida.

Blommorna i kanten av bitterfibblans korg har ofta rödstrimmig utsida (undersida). Parkeringen vid Hjälmare docka, 2021-09-01.

Holkfjällen sägs antingen vara olikstora (Mossberg och Stenberg, 2018) eller jämnhöga med ytterholk (Krok och Almquist, 1994). I vilket fall spretar de yttersta, kortare holkfjällen utåt.

Holkfjällen på bitterfibbla verkar här vara jämnhöga, med en ytterholk med mer spretiga fjäll. Parkeringen vid Hjälmare docka, 2021-08-09.

Stammen är rödstrimmig och strävharig.

Stammen på bitterfibblan är rödstrimmig och strävharig. Parkeringen vid Hjälmare docka, 2021-08-09.

Bladen är strävhariga med helbräddad eller glest trubbtandad vågig kant.

Bitterfibblans blad är strävhariga med helbräddad eller glest trubbtandad vågig kant. Parkeringen vid Hjälmare docka, 2021-08-09.

Utbredning

Dessutom kan vi se vad vi vet om utbredningen, i Sverige och Europa.: I ”Nordens flora” (Mossberg och Stenberg, 2018) är den utöver vad som sägs i ”Kroken” även angiven från Östergötland.

I Hulténs första upplaga av Atlas över växternas utbredning i Norden (1950) anges enbart växtplatserna i Skåne och Blekinge samt på Gotland som mer permanenta. De övriga noteringarna i Sverige, främst i östra Mellansverige men även några lokaler längre norrut, betraktas i stället som som ”adventiv, tillfällig”.

Totalutbredningen verkar täcka England och Wales (alltså södra delen av Storbritannien) samt det mesta av Kontinentaleuropa långt bort genom Ryssland, även något öster om Uralbergen. I Norden kan nämnas att bitterfibblan har ganska stor utbredning i sydöstra Finland (enligt Hulténs kartor redovisade i ”Den virtuella floran”, ansvarig A. Anderberg). En hypotes om orsaken är då att bitterfibblan gynnas av varma somrar, medan kalla vintrar inte är så skadliga.

Med hjälp av olika florer kan vi även se hur pass vanlig bitterfibblan bedöms vara i några av länderna i norra Europa:

Danmark: I Dansk feltflora (Hansen, 1981): ”Hist og her” (här och där) i östra Jylland och på öarna, särskilt söderöver, i övrigt mycket sällsynt eller saknas.

I Atlas Flora Danica (Hartvig, 2015): Endast i allra östligaste Jylland plus två rutor i nordväst, samt på öarna. Har sedan 1961 minskat betydligt.

Norge: I Norsk Flora (Lid och Tande Lid, 2007): Endast tillfälliga förekomster.

Tyskland: I Exkursionsflora, kritischer Band (Rothmaler, 1976): ”v”, alltså ”verbretet”, ungefär ”tämligen allmän” endast i Bayern och Baden-Württemberg, ”z”, alltså ”zerstreut”, spridd, i resten av Tyskland.

Storbritannien och Irland: I New Flora of the British Isles, (Stace, 2010): ”Frequent in S & C Br, scattered N to C Sc, CI (Channel Islands), very local in Ir”.

Slutsatser

Vi kanske ska hålla bitterfibblan under uppsikt framöver – det är ju möjligt att den liksom många andra arter kan sprida sig norröver nu när klimatet ändras. Däremot förefaller den alltså åtminstone i Danmark ha minskat i frekvens, om än inte i totalt utbredningsområde, på senare tid, liksom många andra arter vi har brukat betrakta som ”ogräs”.

Referenser:

- Anderberg, A.: Den virtuella floran. Avsnittet om bitterfibbla: <http://linnaeus.nrm.se/flora/di/astera/picri/picrhie.html>, nedladdad flera gånger i augusti och september 2021.
- Hansen, K. red. 1981. *Dansk feltflora*. Köbenhavn: Gyldendal.
- Hartvig, P. 2015. *Atlas Flora Danica*. Köbenhavn: Gyldendal.
- Hultén, E. 1950. *Atlas över växternas utbredning i Norden*. Stockholm: Generalstabens litografiska anstalts förlag.
- Krok, Th. O. B. N., Almquist, S. 1994. *Svensk flora, fanerogamer och ormbunksväxter*. 27 uppl., bearbetad av L. & B. Jonsell. Stockholm: Liber Utbildning.
- Lid, J., Tande Lid, D. 2007. *Norsk flora*. 7 uppl., red. R. Elven. Oslo: Det norske samlaget.
- Mossberg, B., Stenberg, L. 2018. *Nordens Flora*. Stockholm: Bonnier fakta.
- Rothmaler, W. 1976. *Exkursionsflora*, Kritischer Band, 4 uppl. Berlin: Volk und Wissen volkseigener Verlag.
- Stace, W. 2010. *New flora of the British Isles*. 3 uppl. Cambridge: Cambridge University Press.

Fotnot:

Den 28 augusti upptäckte Anders Jacobson bitterfibblor på Fårbo industriområde i Fagersta. Två dagar senare besökte Bo Eriksson lokalen. Han noterade då cirka 465 plantor fördelade på fem dellokaler, tillsammans omfattande drygt 90 kvadratmeter.

Aggregat – klokt val i knepiga lägen

Av Bo Eriksson

För några år sedan höll Sebastian Sundberg, Artdatabanken, ett föredrag om vikten att rapportera på rätt nivå. Han började med att tala om begreppet aggregat. Aggregattaxa är ett pragmatiskt taxa som används för taxa som är svårbestämda, åtminstone under någon del av livscykeln.

Sebastian tog röda vinbär som exempel. Skriver du in denna art i Artportalen får du följande förslag:

- Slottsvinbär *Ribes x houghtonianum*
- Survinbär *Ribes x pallidum*
- Trädgårdsvinbär *Ribes rubrum*
- Röda vinbär (aggregat) *Ribes rubrum* agg.

Om du inte **kontrollerat alla karaktärer** ska du rapportera ”röda vinbär (aggregat)”.

The screenshot shows the 'ART' search interface. The search term 'röda vinbär' is entered in the search bar. A dropdown menu shows several suggestions: 'Trädgårdsvinbär', 'Röda vinbär (aggregat)', 'Survinbär', and 'Slottsvinbär'. A red circle with the number '1' is placed over the search bar.

Skriv in din sökning.

The screenshot shows the 'ART' search interface. The search term 'röda vinbär' is entered. The dropdown menu is expanded, showing more options: 'Trädgårdsvinbär', 'Röda vinbär (aggregat)', 'Slottsvinbär', 'Survinbär', 'Alpvinbär', 'Trädgårdsvinbär', and 'Skogsvinbär'. A red circle with the number '2' is placed over the 'Röda vinbär (aggregat)' option.

Klicka på + för att se vilka arter som ingår i aggregatet.

The screenshot shows the 'ART' search interface. The search term 'Röda vinbär (aggregat)' is entered. The dropdown menu is expanded, showing more options: 'Röda vinbär (aggregat)', 'Ribes rubrum agg.', and 'Inkludera underliggande taxa'. A red circle with the number '3' is placed over the search bar.

Välj aggregatnivån om du är osäker på arten.

Ett annat lite vanligare exempel är svinmålla *Chenopodium album* och svenskmålla *Chenopodium suecicum*, som bara kan bestämmas till art genom att med lupp kolla fröform. Har du inte gjort det ska du rapportera ”Svinmålla (aggregat)”.

Ännu ett exempel: Knagglestarr *Carex flava*, grönstarr *C. demissa*, näbbstarr *C. lepidocarpa* subsp. *lepidocarpa* / jämtstarr *C. lepidocarpa* subsp. *jemtlandica* och ärtstarr *C. oederi* med hybrider kan vara svåra att bestämma. Skriver du in knagglestarr får du bland annat förslaget ”knagglestarr (aggregat)”. Klickar du på + framför får du se vilka arter som ingår i aggregatet. Är du osäker är knagglestarr (aggregat) bättre än att gissa på art eller låta bli att rapportera.

Enligt Sebastian fanns det 85 aggregattaxa för kärllväxter 2018. Det kan vara något fler nu.

Sebastian betonade vikten av att bara rapportera på den nivå man är 100 procent säker på. Han visade på några exempel där slentrianrapportering av ”vanlig” blivit fel.

Det finns alltså många fynd av vanlig kärrspira *Pedicularis palustris* subsp. *palustris* i fjälltrakterna, fast att troligen nästan alla är nordspira *Pedicularis palustris* subsp. *borealis* (den kan ju vara vanlig i alla kärr där).

Ett annat exempel där slentrianrapportering kan bli fel är fjällkvanne *Angelica archangelica* subsp. *archangelica* / strandkvanne *Angelica archangelica* subsp. *littoralis*. Tror man att fjällkvanne bara finns i fjälltrakterna och rapporterar strandkvanne i Svealand och söderut kan det bli fel. Det finns minst åtta fynd av fjällkvanne utanför fjälltrakterna i bland annat Värmland, Ljusnarsberg, Sörmland, Småland och Skåne.

Gå med i vår Facebookgrupp!

Vår Facebookgrupp **Vilda växter i Västmanland** växer så att det knakar. I slutet av september hade den 338 medlemmar, en ökning med 25 procent under året. Ifjol ökade gruppen med 22 procent. Med denna ökningstakt passerar vi 1 000 medlemmar inom fem år. Facebook är ett väldigt snabbt medium, som ger möjlighet till ett interaktivt utbyte av information mellan medlemmarna, till skillnad från vår hemsida som är mera statisk.

Gå med i vår Facebook-grupp. Drygt hälften av medlemmarna i föreningen har redan gjort det. I gruppen finns mycket att läsa, med över 1 000 inlägg hittills. De flesta inlägg handlar om kärlväxter, men det finns även inlägg om svampar, lavar och mossor.

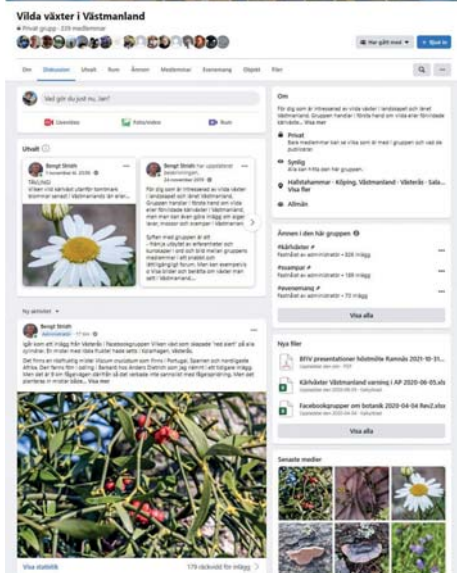
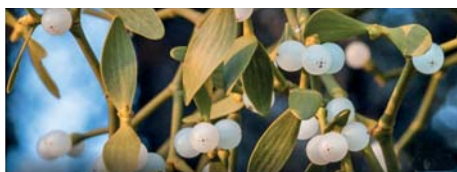
Gruppen kan användas till mycket. Inte minst kan du få hjälp med artbestämning om du lägger in bilder på en art du undrar över. I gruppen finns flera mycket duktiga botaniker, så de flesta vilda kärlväxter som går att artbestämma från bild kan du få hjälp med. Även kommande evenemang läggs ut i gruppen, förutom att de skickas ut med e-post till föreningsmedlemmar. En förhoppning är att det stora intresset för gruppen på sikt ska leda till flera aktiva medlemmar i vår förening.

Bjud gärna in dina växtintresserade kompisar till gruppen!

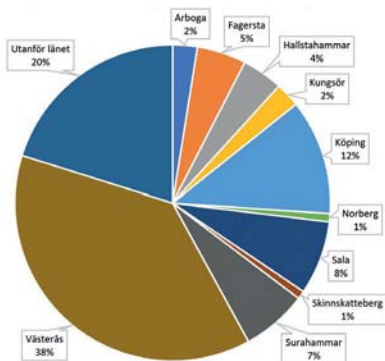
Bengt Stridh

Adress till Facebookgruppen:

www.facebook.com/groups/VildaVaxterVastmanland/

Drygt hälften av föreningens medlemmar är med i gruppen.

Geografisk fördelning av föreningens medlemmar.

Vem räddar bymällan?

Av Lars Löfgren

Under 1970- och 1980-talen fick jag uppleva hur en av våra ovanligaste Västmanländska växter slutligen lämnade en osäker tillvaro och försvann ur vår regionala flora, kanske också ur Sveriges. Numer betraktas bymällan *Chenopodium urbicum* som tillfällig i landet (Uotila 2001, SLU 2020). I Västmanland fanns möjligen landets sista fasta bestånd vid Lyftinge i Bro, kontrollerat 1956–1987 (Malmgren 1982, Löfgren 2009) samt ett tillfälligt vid Findla i Arboga 1977.

Bymälla *Oxybasis urbica* (*Chenopodium urbicum*).
Vsm Bro: Lyftinge 1984.

Vid fältinventeringen för Ulf Malmgrens Västmanlandsflora fann jag bymällan vid Findla gård 1977. Den kunde senare inte återfinnas där. Det visade sig att växten var försvunnen från hela Sverige som bofast (Uotila 2001).

Ett annat bestånd av bymälla fanns fram till och med 1987 vid Lyftinge i Bro socken, några mil norr om Findlafyndet. Vid kontakt med Köpings Biologiska Förening, inom vars kommungränser växten fanns, fick jag senare veta att hela beståndet gått ut på grund av upphörd djurhållning och – vad värre är – någon räddningsaktion hade inte företagits. Vid min förfrågan beträffande den olyckliga utgången svarade Arne Eklöv i föreningen att ”någon växtintresserad inte finns i trakten, alla fågelskådar”. Tanken på en räddningsinsats genom insådd vid Findla gård strandade då djurhållningen skulle upphöra.

Så här låg landet när jag slog upp den nya Karlskogaffloran (Nilsson 2007). Där fann jag att genetiskt ursprungligt mellansvenskt växtmaterial av bymälla från Lyftinge räddades i sista stund 1983 och nu odlas på bland annat en kompost hos växtens frälsare, Karlskoga-botanisten Uno Milberg. Genom utsåning vid sin trädgårdskompost i Karlskoga har Uno Milberg fått det fasta beståndets gener från Bro i Köping att kvarleva.

För att inte låta ett, eventuellt flerhundraårigt, bestånd försvinna in i historiens mörker kanske någon har möjlighet att ta sig an arbetet på det sätt Malmgren önskade:

”Bör i tid räddas över till någon använd gödselstad i södra Västmanland! [...] Det är önskvärt, att frön från den sista, snart utgångna förekomsten [...] sås ut vid andra, i bruk varande gödselstäder (om möjligt ocementerade och betesskyddade).”

Växtplatsen vid Lyftinge var det sista året bland annat en sydvänd, hårdtrampad, gödselimpregnerad mark utan igenväxningsshot, men enligt odlingen i Karlskoga tål arten helt andra förhållanden. På sikt är förstås bymällans öde osäkert. Kanske är upprepad införsel av nytt genetiskt material en förutsättning, vilket dock genom den sviktande förekomsten i Europa tycks problematiskt. Kommer kanske framtida klimatomslag att bidra till bymällans återtag i Europa och Norden?

Frågan är nu: Vill man bryta en månghundraårig räckva av förekomster i landet och nöja sig med tillfälliga förekomster av ökänd härkomst?

Bymällans sista tid i Västmanland

Bro: Lyftinge

1982-08-11 Sökt, men inte ett spår av bymällan. Gårdsägaren mindes väl ”en Kungsöräres [Anton Hamrin. Jfr Malmgren 1982 s. 191-192] årliga höstbesök vid gödselstacken förr, mumlande ’såreget”.

1984-08-04 Cirka 10 blommande exemplar samt 30-tal groddplantor omkring den delvis utgrävda dyngstacken.

1987-08-02 20-tal groddplantor i väggruset. Den stora gödselhögen tycktes övergiven.

Unga exemplar av bymälla. Vsm Bro: Lyftinge 1984.

1989-09-05 Sökt, starkt igenväxt, bymällan troligen utgången. Grått saltgräs *Puccinellia distans* kvar på två kvadratmeter i gräsfritt område vid gödselbrunnen. Samtidigt inventerades gödselplan och -brunn på en näraliggande gård. Av gödselväxter sågs där bland annat svinmålla *Chenopodium album*, rödmålla *C. rubrum*, svenskmålla *C. suecicum*, blåmålla *C. glaucum*, vägmålla *Atriplex patula* och grått saltgräs.

1990-09-29 Sökt, starkt igenväxt. Bymällan troligen utgången.

Arboga: Findla

1977-08-10 Findla gård, gödselstad (! OREB/U. Malmgren, Malmgren 1982), ett skadat exemplar avslaget eller överkört varav några basalgrenar insamlades. Gödselstadsfloran var här utarmad och saknade exempelvis både blå- och rödmålla.

Referenser:

OREB = Örebro kommuns herbarium

Löfgren, L. 2009. *Uno och bymällan*. T-Veronikan 14 (2): 11.

Malmgren, U. 1982. *Västmanlands flora*. Lund & Stockholm.

Nilsson, O. (red) 2007. *Floran i Karlskoga kommun*.

SLU Artdatabanken 2020. *Rödlistade arter i Sverige 2020*.

SLU, Uppsala.

Uotila, P. 2001. *Chenopodium* L. I: Jonsell, B. (ed.) *Flora Nordica 2 Chenopodiaceae - Fumariaceae*. 24-31.

Smultronklöver åter vid Asköviken

Av Bengt Stridh

Smultronklöver i fin blom. Asköviken, 2021-08-20.

Smultronklöver *Trifolium fragiferum* är en växt som mest växer längs kusterna och som bara har fyra lokaler angivna i Artportalen för Västmanland, alla vid Mälaren. Den var senast sedd på betad strandäng vid Asköviken 2010 av Lennart Gladh. Det lockade att försöka återfinna den och 20 augusti var vi sex stycken som gjorde slag i saken.

Med en koordinat angiven med ± 100 m var det inte självklart att vi skulle lyckas, även om den fanns kvar. En viktig ledtråd angavs dock i kommentaren där det stod att den växte spridd bland gamla alstubbar med vitklöver. Sådana kommentarer är guld värda.

Vi gick utspridda på Rastisängen och efter ett idogt sökande ropade Staffan att han funnit en misstänkt. Javisst, var det den, härligt! Relativt lågvuxen är den och därmed beroende av fortsatt bete på lokalen, annars skulle mer högvuxen vegetation snart ta över. Där fanns även en del uppslag av unga klibbalar, som borde tas bort.

Lennart Gladh har även rapporterat smultronklöver från Stora Näs på Ängsö 2008. Kan vara idé att göra ett återbesök och varför inte Västerångsviken på Ridön där den sågs 1990. Gångholmen vid Tidö-Lindö är den fjärde lokalen, där den sågs 1978.

Ulf Malmgren skriver i Västmanlands flora (1982) att flera lokaler för smultronklöver vid Västerås gått förlorade på grund av bebyggelse och igenväxning. Vid Mälaren är smultronklöver sannolikt en havsstrandsrelik. Malmgren uttrycker det något hårdkockt som "Akolutfyft. Arkeofyft. Reliktepökofyft eller mera sannolikt reliktafyft (ursprunglig vid Litorinahavets stränder)". Det betyder att han ansåg att det var en självständigt, spontant invandrad art (akolutfyft) som

Växtplatsen för smultronklöver, en betad strandäng vid Mälaren. Asköviken, 2021-08-20.

invandrat under förhistorisk tid (arkeofyft), som bofast naturaliserad art i kulturpåverkad vegetation (epökofyft) eller mera sannolikt en inhemsk art, växande även på kulturskapade eller kulturpåverkade ståndorter (apofyft).

Britt Halling, Dennis Nyström, Josefin Kjellberg, Lars Woxberg, Staffan Öström och jag var de lyckliga som fick se smultronklöver denna framgångsrika kväll vid Asköviken.

Referenser:

Artportalen, <http://www.artportalen.se/>

Malmgren, Ulf. 1982. Västmanlands Flora. Stockholm: Forskningsrådets förlagstjänst

Bladen hos smultronklöver har en speciell nervatur. Det uppblåsta fodret ger smultronklöver ett karakteristiskt utseende efter blomning. Asköviken, 2021-08-20.

Fynd av smultronklöver Västmanlands län, som är inlagda i Artportalen. Brytår 1991. Uttag: 2021-11-07

● = före 1991. ▲ = från och med 1991.

Efterlängtat årsmöte och rika stadsmiljöer

Av Eva-Lena Bjursten (text) & Jan Petersson (foto)

Promenaden utmed Arbogaån gav goda möjligheter att botanisera, om än lite på distans.

Dennis Nyström är rutinerad klättrare. Det underlättade fångsten av intressanta växter längs Arbogaån.

Ofta invasiva jättegroer *Glyceria maxima* gör skäl för sitt namn, konstaterade Gunnar Björndahl.

en vacker sensommardag i Arboga

Eftersom pandemiläget var lite lugnare och de flesta i Sverige fått sina två vaccinsprutor så var det då äntligen läge att hålla ett årsmöte den 22 augusti.

I Arboga hade Kenneth Nordberg hyrt Stekaren, som ligger precis vid Ahllöfsparken. Det är centralt och det finns en parkering i närheten. Lokalen är stor och rymlig. Det skulle nog inte vara något problem att hålla lagom avstånd till varandra.

Till ett årsmöte så brukar man ju inte anmäla sig så det var svårt att veta hur många vi skulle bli. Jag kokade 48 koppar kaffe, hällde i termosar och hoppades att det skulle räcka. Kenneth hade beställt 20 mackor, som han hämtade i en butik i närheten.

Klockan 14 skulle vi samlas för att gå en botanisk promenad i centrum. Det är ju inte bara i skogen det växer vilda växter. Jag hade sett ut en kort promenad runt ån och funde-

rade om det skulle vara tillräckligt. Vi skulle inte börja årsmötet förrän klockan 16, så det var alltså hela två timmar som vi skulle botanisera innan mötet. Mest nervös var jag väl för att vi skulle hitta massor med ovanliga växter som jag inte skulle kunna något om. Det var ju ändå jag som sett ut promenaden och som var ledare för det hela.

Strax innan klockan två på eftermiddagen så visade sig Arboga från sin finaste sida. Solen sken och det var lagom varmt för en stadspromenad.

En tapper grupp på nio personer hade samlats och vi kunde ge oss iväg. Mina tankar om att jag på något sätt skulle vara ansvarig för att namnge växterna försvann redan vid första stoppet efter tjuugo meter. Flera av deltagarna kunde både svenska och vetenskapliga namn på växterna och delade glatt med sig av sin kunskap.

Intensiva arten sjögull *Nymphaoides peltata* sprider sig dessvärre flitigt och etablerar ständigt nya bestånd. Den infällda bilden av sjögull fotograferades i Arbogaån av Bengt Stridh 2020-07-27.

Den botaniska promenaden runt Arbogaån bjöd på många arter. Vid Arbogaån sågs bland annat sjögull *Nymphoides peltata* (invasiv), kalmus *Acorus calamus*, vatten-skärppa *Rumex hydrolapathum*, sprängört *Cicuta virosa*, pillblad *Sagittaria sagittifolia* (rödlistad som nära hotad, NT) och vatten-bläddra *Utricularia vulgaris*. Det blev även flera kulturarter, såsom rävtörel *Euphorbia peplus*, lavendel *Lavandula angustifolia*, mur-reva *Cymbalaria muralis*, vildpersilja *Aethusa cynapium*, skärvinda *Convolvulus dahuricus*, stubbtåg *Juncus compressus* och svart hund-rova *Bryonia alba*.

Oron över att den promenadväg som jag sett ut i förväg skulle vara för kort försvann tidigt. Det var snarare så att jag fick

skynda på deltagarna för att vi skulle hinna tillbaka till lokalen när årsmötet skulle börja eftersom varenda liten växt skulle beses och dokumenteras. Kort och gott, en ljuvlig botanisk promenad med kunniga deltagare i bästa väder som kunde tänkas.

Tillbaka vid Stekaren anslöt ytterligare en medlem. Vi fikade välförtjänt och började förhandlingarna i den murriga och svala lokalen. Förhandlingarna var snart avklarade, varpå den nya styrelsen kunde hålla ett kort möte ute i solen och planera höstens aktiviteter.

Det var dags att avsluta dagen och jag cyklade hem genom stan med 20 koppar varmt kaffe i två termosar. För tio personer dricker verkligen inte 48 koppar kaffe.

Gillessalen Stekaren jämte Ahlfösparken gav årsmötet en närmast medeltida inramning.

Årsmötets personal i korthet

Styrelseledamöter: Bengt Stridh (2 år, omval), Eva-Lena Bjursten (2 år, tidigare adjungerad), Kenneth Nordberg (2 år, omval), Einar Marklund (2 år, omval), Josefine Kjellberg (1 år, nyval) och Dennis Nyström (1 år, nyval). Ann-Christin Nordberg och Bo Eriksson har vardera 1 återstående år i mandatperiod. Av ledamöterna valdes Bengt Stridh till ordförande (omval).

Revisor: Lars Gustavsson (1 år, omval). Revisorssuppleant: Sylva Arnell (1 år, omval).

Valberedning (1 år): Seppo Ormiskangas (sammankallande) och Lise-Lotte Norin (nyval).

En av alla amiraler *Vanessa atalanta* som förtjust samlade nektar på en syrenbuddleja *Buddleja davidii*.

Murreva *Cymbalaria muralis* (av latinets *murus* för mur) har hittat livsrum i skarven mellan trottoar och husgrund.

Nya förmågor i styrelsen

Josefin Kjellberg

Jag bor i Västerås och när jag inte är ute i naturen är jag i Uppsala där jag doktorerar i socialt arbete. Jag har ett stort naturintresse som antagligen började redan under uppväxten på Gotland med dess speciella och vackra flora.

Nu har jag en stor passion för arter från alla riken och människans relation till dem – utöver växterna är jag även mycket fascinerad av till exempel svampar, likaså av insekter, fåglar och andra djur.

Jag kom i kontakt med botaniska föreningen här i länet för något år sedan genom Bengt Stridh, som generöst har bjudit på många intressanta och lärorika utflykter. Det har varit lätt att hänga med på utflykterna som nybörjare och man behöver inte kunna så mycket när man börjar, bara vara öppen för att lära sig!

Dennis Nyström

Jag är bosatt i Västerås sedan 15 år och är nu nyinflyttad i ett av Eko-husen i trä på Östermäljarstrand tillsammans med min partner Josefin. Till vardags arbetar jag med jämställdhetsfrågor på kansliet för en ideell förening, mestadels med utbildning och utvecklingsfrågor gentemot kommuner.

En av mina passioner är naturen: vandring, botanisering, klättring, fågelskådning och mycket mer. Naturen har för under många års tid gått ifrån att vara mer av en kuliss jag har vistats i till ett rikt universum av sammanlänkat liv. En sträcka på 100 meter har gått från att ta några minuter att vandra till att ta flera timmar, enbart på grund av att det finns så mycket att vara nyfiken på.

Att göra inventeringsrundor har verkligen mångfaldigt mitt bibliotek av kärlväxter (och annat smått och gott). Inventeringar har varit min ingång till föreningen och för mig en fantastisk källa till lärande. Jag hoppas nu som invald i styrelsen att kunna bidra till föreningen med mina tankar och erfarenheter.

Järnvägar också – boerstånds i länet

Av Bengt Stridh (text och foto) & Per Jonsson (text)

Boerstånds *Senecio inaequidens* upptäcktes som ny art för Västmanland av Per Jonsson den 23 september. Det var en blommande planta som växte en meter från ett järnvägsspår mot en grusplan vid Köpings småbåtshamn, norr om Gamla hamnvägen.

Boerstånds är ursprunglig i Sydafrika och är en i Sverige passivt inkommen art under senare tid, första fynd 1948 i Göteborg och sedan 1990 i Tranås (Biologiska museet i Oskarshamn 2014). Den har blivit bofast i Sverige och har bedömts ha en mycket hög risk för invasivitet (Artdatabanken 2021). Det var därför läge att ta bort plantan för att förhindra vidare spridning. Dagen efter upptäckten gjordes ett återbesök av Per och

Bengt Stridh. Vi tog bort plantan och tog den som ett belägg, som kommer att skickas till ett offentligt herbarium för arkivering.

En fråga är om boerstånds skulle kunna etablera sig så här långt norrut i Sverige eller om en sådan här förekomst är av mer tillfällig karaktär. Det visade sig att tre av blomställningarna var vita av frukternas hårpenslar, så uppenbarligen kan den hinna få mogna frön hos oss. Av övriga blommor på plantan var en överblommad, 13 blommande och 12 i knopp.

Hur länge plantan funnits på platsen är okänt. Då boerstånds är flerårig kan den ha etablerat sig före 2021. I en rapport från VTI (2018) anges att boerstånds har spridits via

Växtplats för boerstånds, jämte järnvägen i Köping. Foto: Bengt Stridh

järnvägsnätet i Tyskland. Med tanke på närheten till järnvägen för lokalen i Köping ligger det nära till hands att tro att den även här spridits till platsen med järnvägstransporter.

Håll utkik efter nya fynd av boerstånds, som lär komma, och rapportera dem i Artportalen med bild samt ta bort plantorna, så att vi slipper fler invasiva arter i Västmanland.

Boerstånds har brunspetsade ytterholfjäll.

Boerstånds i frukt med vita härpenslar.

Förrådskt vacker. Boerstånds i blom.

Boerstånds har smala, stjälkomsfattande blad.

Fynd av boerstånds i Sverige. Uttag ur Artportalen 2021-10-24.

Samtliga fotografier: Bengt Stridh. Köping, 2021-09-24.

Referenser:

Malin Strand, Mora Aronsson, Mikael Svensson. Art-databanken 2021. *Klassificering av främmande arters effekter på biologisk mångfald i Sverige – ArtDatabankens risklista*. https://www.artdatabanken.se/globalassets/ew/subw/artd/2-var-verksamhet/publikationer/29-artdatabankens-risklista/rapport_klassifisering_av_frammande_arter2.pdf

Georg F. Tschan. VTI 2018. *Invasiva arter och transportinfrastruktur En internationell kunskapsöversikt med fokus på vägar och växter*. <http://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:1201716/FULLTEXT02.pdf>

Biologiska museet i Oskarshamn 2014. *Boerstånds – en art under spridning*. https://www.bimon.se/arkiv/sene_ina.pdf

Ormbunkshybrid funnen på Björnö

Av Bengt Stridh

När Dennis Nyström, Josefin Kjellberg och jag skulle välja mål för en sen utflykt på fredag eftermiddag den 1 oktober föll valet på norra Björnön och väster om Björnögården som var "terra incognita" för egen del. Det blev en riktig lyckträff som gav en orgie av ormbunkar.

Förutom örnbräken *Preridium aquilinum* och majbräken *Athyrium filix-femina* växte stensöta *Polypodium vulgare*, träjon *Dryopteris filix-mas*, stenbräken *Cystopteris fragilis*, hällebräken *Woodsia ilvensis* (ny för Björnön), gaffelbräken *Asplenium septentrionale* (ett tidigare fynd på Björnön), svartbräken *Asplenium trichomanes* (dito) i en sluttning med gles skog, med berghällar och lodräta hak.

Bland de två sistnämnda arterna växte kvällens höjdare. Det var två tuvor av hybriden

den gaffelbräken x svartbräken, som var ny för oss alla. Det senaste fyndet av hybriden gaffelbräken x svartbräken i Västmanland som är inlagt i Artportalen är från 1994 vid Jättesåsarna, Fagersta. Det var alltså 27 år sedan senaste fyndet.

I Västmanlands flora (1982) finns 14 lokaler nämnda från landskapet Västmanland för denna hybrid. Ett av de äldre fynden dessutom från Björnön: "Strandklippa N om Björnöandan (WALL. 1852)-77 (!: stor tuva band föräldrarna)". Det betyder att Ulf Malmgren såg den 1977 vid Björnöns norra ände, en halv kilometer nordnordost om vår fyndplats. Den sågs där redan i mitten av 1800-talet, då det i Westmanlands flora (1852) står "På Björnön i Westeråsfjärden på berget vid nordöstra udden" angiven

Gaffelbräken x svartbräken

som *A. Breynii*. Den 8 oktober besökte vi den stora strandklippan rakt norr om Björnöändan, som gården var markerad på kartor från 1963 och 1905–1911, vilket skiljer sig från var Björnöändan är placerad på dagens kartor från Lantmäteriet. Vi fann stensöta, stenbräken, hällebräken, gaffelbräken och svartbräken, men ingen hybrid. Strandklippan besöktes av mig även 2012, då samma ormbunkar förutom hällebräken noterades.

En lurighet när man söker efter denna hybrid i Artportalen är att det finns fynd inlagda både under gaffelbräken x svartbräken och gaffelbräken x vanlig svartbräken.

Referenser:

Artportalen, <http://www.artportalen.se/>
 Malmgren, Ulf. 1982. Västmanlands Flora. Stockholm: Forskningsrådets förlagstjänst

Samtliga bilder från Norra Björnö, 2021-10-01.

Gaffelbräken.

Svartbräken.

Stensöta.

Hällebräken.

Stenbräken.

Blåbär-lingonhybriden i Arbogatrakten

Av Lars Löfgren

Hybriden *Vaccinium myrtillus* x *vitis-idaea*, ibland kallad blångon eller blingon (Dyntaxa/Artfakta) efter föräldrarna, har ett par gånger uppgett från Arbogatrakten. Här redovisas de fakta jag har om förekomsterna.

Brattberget

I virrvarret av olika ris längs skogsstigen trehundra meter öster om Asphagsvägens östra ände i Arboga finns ännu 2021 blingon *Vaccinium myrtillus* x *vitis-idaea* intill det ibland uttorkade Lugnkärret (UTM WF 828 485). Lokalen och växten har beskrivits av Björman & Oppstedt (2004).

Hybridbeståndets utveckling på Brattberget:

1960 Cirka 35 kvadratmeter, upptäckt av Gösta Kjellmert (brev 1961 till LL från G. Hallin, Örebro): "Södra Skogen ca 200 m SÖ om Hagalund på skogshygge vid gångstig mellan Hagalund och Fågeltjärn (nära Lugnkärret), växer på en triangulär yta om ca 35 kvm."

1960 G. Kjellmert (UPS/1971 Aaro Lehmushovi & Heimo Hiirsalmi).

1973-05-23 "Skall finnas på ca 30 kvm på hygge mellan Brattberget och Fågelsjön sen många år" G. Kjellmert (muntlig källa).

1974 Foto, LL.

1976-10-10 Cirka 15 kvadratmeter invid stigen LL (OREB/U. Malmgren). Sedd vid högsta krönet av svallgrushöjd (jämför Lundegårdh 1974 och Magnusson 1975) med låga tallar öster om en myr med bland annat asp, rikligt med ljung, enstaka mjölon, ekeltningar, rönn, vårtbjörk, en, vitmossor *Sphagnum*, renlavar med mera. Beståndet växer delvis över en stubbe tillsammans med vitmossa.

1977-08-16 6 kvadratmeter, LL (Jern 1977).

1977-09-26 Bertil Wallden hämtade en rugge för inplantering till en botanisk trädgård i Västerås.

2020-08-22 Noterad, LL.

2021-07-27 Noterad, LL.

Säterbo kyrka

Cirka 1950-1960-talet "Funnen en gång söder om Säterbo kyrka, öster om lilla skjulet vid väggkanten" Lennart Öst, Säterbo, muntl. 1986.

2021-07-27 Platsen lokaliserades men var starkt igenväxning av gräs och örter. Inte ett spår av ris, LL.

Blångon *Vaccinium myrtillus* x *vitis-idaea*.

Hybridens karaktärer

Noterade 1976 och 1977. Fler uppgifter finns hos Björman & Oppstedt (2004).

- Stam cirka 15–30 centimeter hög.
- Grenar svagt kantiga.
- Blad övervintrande, svagt läderartade, tydligt nätådriga, glänsande gröna åtminstone mot hösten, ibland svagt röda.
- Bladspets rundad och spetsigare på samma exemplar.
- Bladkant delvis tydligt nedrullad och kraftigt naggad.
- Bär få, 1976 stora, 2021 små, blå-röda eller svartaktiga, ibland med tunt vaxlager. Smak först som blåbär, men efterhand mest som lingon eller en obestämmd mer sur än söt smak.

Växtplatsen.

Bertil Walldén och hybriden.

Förklaringar och referenser:

/ = har bestämt belägget

LL = författaren

OREB = Örebro kommuns herbarium

UPS = Evolutionsmuseet Botanik (Fytoteket), Uppsala universitet

Björman, T. & Oppstedt, M. 2004. *Blångon Vaccinium myrtillus x vitis-idaea*. NV3, Projektarbete 100 p. Vasagymnasiet [Arboga] 2003/2004.

[Jern, H] Sign. Ferrum: *När plockade Du blingon senast?* Arboga Tidning 1977-09-27.

Lundegårdh, H. 1974, *Beskrivning till berggrundskartan Eskilstuna NV*, Sveriges geologiska undersökning Af 111.

Magnusson, E. 1975 *Beskrivning till jordartskartan Eskilstuna NV*. Sveriges geologiska undersökning Ae 18.

Samtliga fotografier är från Brattbergbeståndet 1976 och 1977.

Bär av risen på platsen. Från vänster: blåbär, hybriden, lingon, odon och mjölon.

En lyckad dag i Tidörutan

Av Henrik Berg

På förmiddagen den 4 juli 2021 samlades sju hängivna botanister vid Löt, strax väster om Asköviken, för att inventera i en av länets florarutor. Just den här rutan, 10G9h, är faktiskt bokad av Upplands Botaniska Förening sedan 2020, men naturligtvis behöver man inte vara medlem i den föreningen för att göra en insats här.

Vid tidigare exkursioner har vi mest koncentrerat oss på de biotoper som kanske är mest typiska för rutan och för Mälardalen i stort: ädellövskogarna, torrbackarna, åkerkanterna, sjöstränderna, fuktängarna vid Asköviken samt park- och ruderatmiljöerna kring Tidö slott. Barrskogen, som det trots allt finns en hel del av även här, har varit mer styvmoderligt behandlad. Det tänkte

vi råda bot på denna dag genom att inventera skogen kring Vikhusberget och Grindstubbaken. På vägen dit från Löt hittade vi flera intressanta hävdgynnade arter längs vägkanterna, bland annat flentimotej *Phleum phleoides* och gullklöver *Trifolium aureum*, båda rödlistade som nära hotad (NT). Likaså ovanligt mycket backlök *Allium oleraceum* och backnejlika *Dianthus deltoides*.

Väl inne i skogen fick vi ganska snabbt in i princip alla kärlväxtarter man kan tänka sig i en inte alltför mager barrskog, inklusive linnea *Linnaea borealis* och tallört *Hypopites monotropa* agg. (kunde inte artbestämmas då blommorna inte var utslagna). Bengt Stridh hade noterat att det finns en markant bergshöjd med gles hållmarksskog i området, och

Josefin Kjellberg vid sitt fynd av knärot i den fuktiga skogen nedanför Vikhusberget. Foto: Tina Nordberg

Bergglim, Vikhusberget. Foto: Bengt Stridh

undrade om det inte fanns chans på vårspärgel *Spergula morisonii* och bergglim *Atocion rupestre* där. Förväntningarna infriades med råge när vi äntrade berget och lyckades hitta bägge dessa arter, plus gaffelbräken *Asplenium septentrionale* som bonus! Det visar att man inte ska underskatta fattiga och till synes triviala biotoper som till exempel hållmarkstallskog.

Nedanföör berget blev skogen lite fuktigare och rikare, och Josefin Kjellberg upptäckte snart en planta knärot *Goodyera repens*, med blomknoppar. Knärot är rödlistad som sårbar (VU). En bladrosett utan blomstjälk hittades också strax intill. Kanske lite oväntat, eftersom skogen här inte är särskilt gammal och orörd. Man får hoppas att den i alla fall får stå kvar. Knärot är ju fridlyst och det händer att skogsbruket tar hänsyn till sådant.

Efter att ha plockat in flera arter typiska för fuktiga barrskogar – bland många andra den i trakten ovanliga grönstarr *Carex demissa* – stötte vi på ett litet skogskärr, en inte alltför vanlig biotop så här nära Mälaren. Här kunde myrväxter som tuvull *Eriophorum vaginatum*, skvattram *Rhododendron tomentosum* och tranbär *Vaccinium oxycoccos* läggas till listan.

Kornvallmo, Löt. Foto: Bengt Stridh

På vägen tillbaka mot Löt stod ytterligare en fridlyst växt i dikesrenen: grönvit nattviol *Platanthera chlorantha*, en art som har få fynd i den här delen av länet. Vidare, vid ett litet torp strax väster om Löt, bland annat vitblära *Silene latifolia* samt en vallmo med vit-rosa blomma som vållade en del huvudbry. Bengt luskade senare ut att det rörde sig om en trädgårdsform av kornvallmo *Papaver rhoeas*.

Knärot i knoppstadium vid Vikhusberget. Foto: Bengt Stridh

Mindre bastardsvärme på backnejlika, Löt. Foto: Bengt Stridh

Efter en kort fåtlunch styrdes kosan mot en gammal lövsumpskog vid Mälarstranden söder om Björnö. Vi gick genom en fin ek-hassellund, där vi kunde pricka av bland annat lundbräsma *Cardamine impatiens* och nässelklocka *Campanula trachelium*. Även stinksvamp *Phallus impudicus* trivdes bra här, men det roligaste svampfyndet var väl en sopp som Tina Nordberg bestämde till bleksopp *Hemileccinum impolitum*, en sällsynt art knuten till ek och rödlistad som sårbar (VU).

Själva sumpskogen var frodig och artrik, och här kan nämnas till exempel rankstarr *Carex elongata*, jättegroë *Glyceria maxima* (tyvärr!) samt rikligt med penningblad *Lysimachia nummularia*.

Bleksopp, Björnö holme. Foto: Tina Nordberg

Stinksvamp, Klockarholmen. Foto: Bengt Stridh

Efter detta var alla nöjda med dagen och överens om att bryta upp, till det bidrog att det hade varit en riktigt varm och solig dag! Kan tilläggas att det varma vädret gjorde att insekterna också var med oss, och förutom mygg observerade vi bland annat amiral *Vanessa atalanta*, rödsköldad asbagge *Oicoptema thoracicum* (på stinksvamp) samt inte minst två exemplar av mindre bastard-svärmare *Zygaena viciae*, rödlistad som nära hotad (NT).

Det finns mycket att säga om den här rutan, den hyser en mängd intressanta biotoper och därmed också en mängd arter. Till dags dato (2021-10-11) har totalt 471 kärlväxtarter rapporterats från rutan till Artportalen. Men det är fortfarande en bra bit kvar till länets artrikaste floraruta, och jag är övertygad om att det finns mycket mer att hämta här. Så jag hoppas att så många växtintresserade som möjligt hänger med ut även nästa säsong! Kanske kan det rentav bli en båttur till några av de många öarna i rutan?

Kenneth Nordberg sufflerar när Henrik Berg noterar fynd.
Foto: Bengt Stridh

Vad vill du läsa om i nästa Blåsippan?

*Hör av dig till
Blåsippans redaktion:*

blasippan@yahoo.com

Jan Petersson
070-687 65 31

Tina Nordberg
070-303 16 10

Nästa Blåsippan kommer ut våren 2022. Manusstopp 15 mars.

Målsjömossens svampar drog publik

Av Tom Säuström

Efter några riktigt höstfina dagar öste regnet ner på söndagsmorgonen den 12 september då föreningen inbjöd till svamputflykt. Nu blir vi väl några få ”nördar”, som Tina brukar uttrycka sig. Så tänkte jag, men ack så man kan bedra sig. Hela 20 svampintresserade medlemmar mötte upp i Ramnäs och en bilkaravan drog i väg till skogen mellan Ramnäs och Gunnilbo, närmare bestämt till Målsjömossen.

Väl framme skulle vi invadera och inventera en talldominerad avverkningsanmäld skog, på jakt efter matsvamp likaväl som mera spännande sällsyntheter inom fungans värld. Tallskogen kring nämnda Målsjömossen är skyddsvärd och lokalt försöker Ramnäs-Virsbo Naturklubb och Naturskyddsföreningen få skogen skyddad. Markägare är Gysinge skog AB.

Vi kunde genast konstatera att det fanns gott om svamp i skogen och glädjande nog upphörde regnet, dock tillfälligt. I kantzonerna mot mossen fanns rikligt med dropptaggsvamp *Hydnellum ferruginium* och mera sparsamt skarp dropptaggsvamp *Hydnellum pecki*. Med lite erfarenhet ser man att dessa två arter skiljer sig i färg på ovsidan. Annars är ju den skarpa eller milda smaken en säker karaktär att ta till.

Även blå taggsvamp *Hydnellum caeruleum* kunde förevisas. Som sig bör i en fin tallskog med renlavshällar fanns där också motaggsvamp *Sarcodon squamosus* och skrovlig taggsvamp *Hydnellum scabrosus*, båda rödlistade. På lågor av tall noterades gärdselticka *Skeletocutis biguttulata* och gulporing *Butyria luteoalba*, båda resupinata och vitt utbredda på undersidan av veden.

Morgonens regn hindrade inte svampintresserade medlemmar från att följa med till Målsjömossen. Foto: Torbjörn Holmstedt

Dagens stora överraskning blev talltuvskevling. Målsjömossen, 2021-09-12. Foto: Bengt Stridh

Ett mycket intressant fynd var talltuvskevling *Lyophyllum shimeji* som i Japan heter hon-shimeji. Precis som goliattmuseronen *Tricholoma matsutake* är talltuvskevlingen mycket eftersökt i Japan och kan där kosta uppåt 8 000 kronor per kg för bästa kvalitet i exklusiva butiker. Men det är en annan historia, själva nöjde vi oss med att fotografera sällsyntheten och lämna den kvar i skogen, för vidare sporspridning.

En hel del spindelskevlingar, kremlor, soppar och riskor växte här och där bland annat den rödlistade tallrisken *Lactarius musteus*. Vi rörde oss i spännande tassemarker, på gränsen till vargrevir, men fick nöja oss med vargmjolk *Lycogala epidendrum*. Nåväl, efter sedvanlig fikarast kunde vi fortsätta svampletandet i takt med att regnet tilltog. Det blev till slut ett 60-tal arter att summera och lägga in i artportalen.

Avslutningsvis studerades ett ganska stort bestånd med grönpyrola *Pyrolo chlorantha* innan hemfärd. Alla tackas för en trevlig och givande svampdag i blöta marker. Men som alltid – efter regn kommer sol!

Skarp dropptaggsvamp. Målsjömossen, 2021-09-12. Foto: Tom Sävström

Dropptaggsvamp. Målsjömossen, 2021-09-12. Foto: Bengt Stridh

Karlfeldts vilda flora

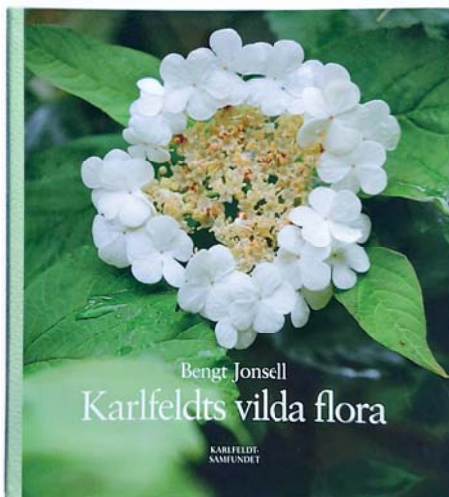
Författare: Bengt Jonsell
Förlag: Karlfeldtsamfundet (del 53 i Karlfeldtsamfundets skriftserie)
164 sidor, flexband

I *Karlfeldts vilda flora* går författaren Bengt Jonsell igenom de växter som Erik Axel Karlfeldt nämner i sina dikter. Det görs till bilder tagna av Jan Thomas Johansson och Mats Wilhelm. Boken har en inledning av Fredrik Sjöberg och Inger Strömsten är redaktör.

Boken tar upp de olika områden och miljöer som Karlfeldt har berört i sin diktning. Kapitlen börjar oftast med en dikt eller några rader från en dikt för att sedan beskriva och berätta om de arter Karlfeldt har nämnt från området/miljön.

Totalt beskrivs närmare 90 av de mer än 150 arter som Karlfeldt nämner i dikter och dagböcker. För de flesta av de beskrivna arterna nämns även deras gamla/dialektala namn så att man kan känna igen dem i dikterna.

Kapitlen har följande rubriker: I hembygden, I Roslagen, På fjället, På Öland, På åker och äng, I lundar och hagar, Vid gårdar och i kulturmarker, Vid vatten och myrar, Bland träden, I skogen.

Den trivsamma genomgången avslutas med ett register över de beskrivna arterna med exempel på dikter där de förekommer.

Bengt Jonsell har varit universitetslektor i botanik vid Uppsala och Stockholms universitet och mellan 1983 och 2002 Professor Bergianus vid Kungliga Vetenskapsakademien och chef för Bergianska botaniska trädgården i Stockholm. Han har under många år varit intresserad av Karlfeldt och hans diktning.

Boken finns hos bokhandlare, såväl i butiker som på nätet. Hos exempelvis Adlibris är priset i skrivande stund 289 kronor.

Bo Eriksson

Bokens kapitel beskriver i ord och bilder en rik bukt av natur- och kulturmiljöer, som haft stor betydelse för Erik Axel Karlfeldt. Här ges också många smakprov på hur Karlfeldt tagit med Sveriges vilda flora i sin poesi.

Så här tycker ni som svarade

I våras tog styrelsen en diskussion om inriktningen på vår verksamhet. Det utmynnade i ett förslag om att skicka ut en enkät till medlemmarna. Efter en del påminnelser svarade nästan hälften (49 procent) av våra fullbetalande medlemmar. Här är frågorna i korthet tillsammans med sammanfattade svar:

Hur länge har du varit medlem?

Cirka en tredjedel har varit med tio år eller längre.

Boendeort?

Vad vi redan vet är att en stor del av medlemmarna bor utanför vårt län, närmare bestämt 20 procent.

Varför blev du medlem?

Allmänt botanikinresse tycker 76 procent.

Uppfyller föreningen syfte dina önskemål?

Två tredjedelar tycker "fullständigt". Nästan alla återstående har uppgett "mestadels".

Har du varit med på någon utflykt i föreningens arrangemang?

93 procent har deltagit.

Har du varit med på något möte?

Här har 62 procent deltagit.

Facebookanvändning?

55 procent läser då och då och 31 procent gör egna inlägg. 20 procent har inte Facebook.

Floraväkteri?

Närmare en fjärdedel svarar att de är floraväktare. En av de svarande försöker lära sig.

Önskemål om kurser?

Här finns det ett stort varierat önskemål, allt från grundläggande nivå till bestämningskurser och grundkurs i systematik.

Ställa upp som ledare?

Här är det glädjande att 3 medlemmar svarat ja och 9 kanske. Många känner osäkerhet.

Blåsippan?

Vår medlemstidning uppskattas till 100 procent, det finns medlemmar som är med bara för tidningens skull.

Kan du komma till tals?

Av 38 svarande tycker 25 att de *alltid* kan bli hörda och komma till tals och 6 har svarat *ibland*. Övriga svarande har kommenterat:

"Ja", "Under möten Ja!", "De få gånger jag deltagit", "Vet ej", "Det har inte varit aktuellt", "Svårt att svara på. Har inte upplevt några bekymmer", "Har aldrig känt behov av det".

Värdefulla kommentarer och tips

De som utnyttjat möjligheten att ge ytterligare kommentarer har bidragit med flera intressanta synpunkter. Här är ett axplock:

- Fler utflykter som inte bara är inventering.
- Mer ämnesinriktade aktiviteter med svamp och naturvård.
- Väva in de naturhistoriska aspekterna.
- Bjuda in lokala naturföreningar till utflykterna.
- Blåsippan är den bästa lokaltidskriften i landet, mycket proffsig.

Styrelsen kommer nu att diskutera alla önskemål och kommentarer. Intentionen är att lyssna på medlemmarna och utforma aktiviteterna därefter.

Vi ser Blåsippan som en viktig del av vår verksamhet. Redaktionen och styrelsen gläds därför extra åt den uppskattning som Blåsippan fått i enkäten. Stort tack!

Varmt välkommen med ytterligare synpunkter och tips. Det är så vi kan bli ännu bättre – i aktiviteter, Blåsippan och på nätet.

Kenneth Nordberg

Välkomna fynd av vit kattost

Av Bengt Stridh

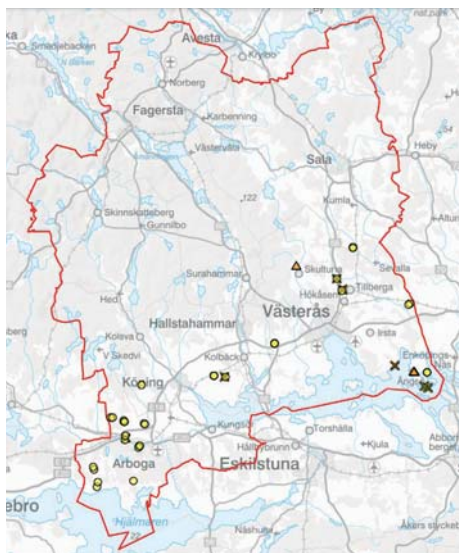
Vit kattost. Ångsö slott, 2021-08-08.

I länets floraväxteri har vi undrat hur det står till med vit kattost *Malva pusilla*, som är rödlistad som sårbar (VU). I Malmgrens Västmanlands flora (1982) anges att ”Endast näringanrikade, euhemeroba ståndorter vid gammal bebyggelse: gator, gränder (till och med början av 1900-talet), välgödslade, mullrika rabatter, köksväxtland, gödselstäders omgivning, hönsgräddor, någon gång ladugårdsbackar, tippar, jordupplag med mera ... Sedan 1950-talet överallt minskad. Skälen är upphörd djurhållning, minskning av antalet köksväxtland, systematisk rensning, i Västeråstrakten stadens utväxt, asfaltering osv... Minskningen kan antas fortsätta”.

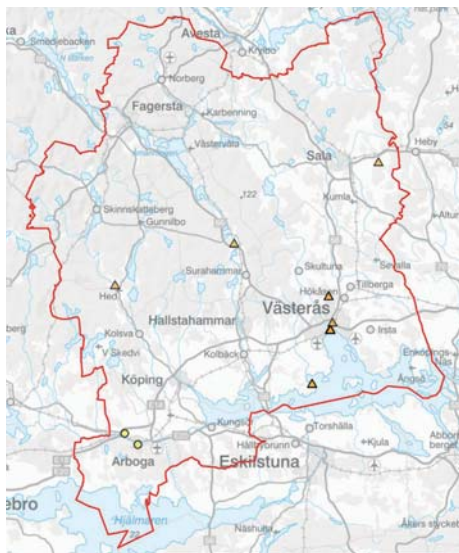
I det sistnämnda hade Ulf Malmgren rätt. Det senaste fyndet i Västmanlands län före 2021 var från 2012. Barbro Jönsson såg då en planta i Lia, Munktorp, men där den inte kunde återfinnas 2013–2014 av Barbro.

Det var därför en mycket glädjande nyhet att Anders Hasselrot fann vit kattost vid Ängsö slott den 26 juli i år. Den 8 augusti besökte Dennis Nyström, Josefin Kjellberg, Lars Woxberg och jag Ängsö slott för att kolla in fyndet. Det var en mycket stor planta av vit kattost inne på slottsgården, som växte där man utfört markarbeten, vilket tyder på att den aktiverats ur fröbanken. Plantan täckte en yta av 1,5 x 1 meter och hade uppskattningsvis 500–1 000 fruktkapslar vilket ger 5 000–10 000 frukter då det är 10 frukter per kapsel. Häftigt!

Två meter från den stora plantan fanns en liten vegetativ planta av en vit kattost. Intressant var också att vi 200 meter åt västnordväst fann blommande vit kattost på jordhögar, där den täckte en yta på cirka 2,7x1 meter. Angav det som en planta i Artportalen, men

Fynd av vit kattost i Västmanlands län, som är inlagda i Artportalen. Bryttår 2013. Uttag: 2021-11-07
 ● = före 2013. ▲ = från och med 2013 (= årets fynd).
 ✕ = ej återfunnen.

Fynd av skär kattost i Västmanlands län, som är inlagda i Artportalen. Bryttår 2000. Uttag: 2021-11-07
 ● = före 2000. ▲ = från och med 2000. ✕ = ej återfunnen.

vi kollade inte om det var flera plantor. Den 11 augusti besökte Michael och Thommy Åkerberg jordhögarna och angav då att det var tre plantor.

Det var inte slut i och med dessa fynd. Den 22 augusti fann Michael och Thommy en planta av vit kattost på en jordhög norr om "Lagårn" i Skultuna.

Efter nästan ett decenniums frånvaro blev det alltså en liten explosion av fynd av vit kattost på tre platser i år. De i år funna växtplatserna bedöms dock vara tillfälliga och kortlivade. Men man kan kanske ta frön och så in på lämpligare platser i närheten?

Vit eller skär kattost

Vit kattost påminner närmast om skär kattost *Malva neglecta*. Hos vit kattost är kronbladen vita och knappt längre än fodret medan hos skär kattost är kronbladen skära och 1,5-2 gånger så långa som fodret. Båda arterna är vanligen ettåriga.

Även skär kattost är en sällsynthet i länet, vilket framgår av Artportalens utbredningskarta. Ulf Malmgren skriver i Västmanlands flora (1982) att skär kattost "Förr liksom nu nog främst införd med tomtfrö, till exempel gräsmattsfrö och blomfrö".

Referenser:

Artportalen, <http://www.artportalen.se/>

Malmgren, Ulf. 1982. Västmanlands Flora. Stockholm: Forskningsrådets förlagstjänst

Vit kattost. Ängsö slott, 2021-08-08.

Skär kattost. Västerås slott. 2020-08-02.

Unik blomsterprakt på Suraborgen

Av Tom Sävström

Vissa växter kan sprida sig väldigt snabbt i naturen. Har sett hur kanadensiskt gullris *Solidago canadensis* fullständigt exploderade i förekomst efter torvbrytningen upphört vid Bovallsbäcken norr om Bårhuset, på gränsen mellan Surahammar och Skultuna. En smält unik blomsterprakt fanns också att beskåda i månadskiftet juni-juli 2021, på Sura Skans, eller Suraborgen som vi brukar säga om denna fornborg. Det var fingerborgsblomma *Digitalis purpurea* som visade upp en imponerande mängd och inte minst variation i färgprakt.

Hur fingerborgsblomman kom dit har jag inget svar på. Aktivt fröspridd, naturligt från intilliggande trädgård eller via fåglar? Hur som helst täcker den nu, sedan något år tillbaka, stora ytor på fornborgen, som är en del av Strömsholmsåsen, gränsande till väg 252, vid Östersjön. De fingerborgslika blommorna växer i klasar och besöks av en del insek-

ter, bland annat humlor, där den ovanliga klöverhumlan *Bombus distinguendus* iakttagits. På borgen växer också hassel *Corylus avellana*, stinknäva *Geranium robertianum*, stor blåklocka *Campanula persicifolia*, liten blåklocka *Campanula rotundifolia* och ullört *Filago arvensis* bland annat smält och gott i växtväg. På gammal lärkstubbe växer lackticka *Ganoderma lucidum*. Fornborgen betas sedan några år av gästrikofår tillhörande Sätergård i Ramnäs.

I vilken omfattning kommer *Digitalis* att påverka andra växter på moränhöjden och dess sluttningar? Ja, det kommer visa sig närmaste åren. Bland annat finns ett mäktigt bestånd med tjärblomster *Viscaria vulgaris* i sluttningen mot 252:an. Oavsett vad man tycker om fingerborgsblommans utbredning på borgen, kan man inte blunda för att den vid blomningen utgör en sevärighet.

Uppenbart stortrivs fingerborgsblommor på Suraborgen, där de bjuder på färgprakt i purpur och vitt. 2021-06-26.

Skärblära – en sällan skådad hybrid

Bengt Stridh

Skärblära. Kungsängen,
Västerås. 2021-09-17.
Foto: Bengt Stridh

I mitten av september botaniserade Dennis Nyström, Josefin Kjellberg, Lars Woxberg och jag på ruderatmarker på Kungsängen, Västerås. Nära hamnens silor fanns det gott om vitblära *Silene latifolia*. Där fanns även en planta med en rosa blomma som väckte uppmärksamhet.

Via mejl frågade jag Torbjörn Tyler, Lund, vad han trodde om bilden. Torbjörn skriver att vitblära med rosa-röda blommor finns ute i Europa, men att han aldrig har sett någon sådan i Sverige. Istället brukar det

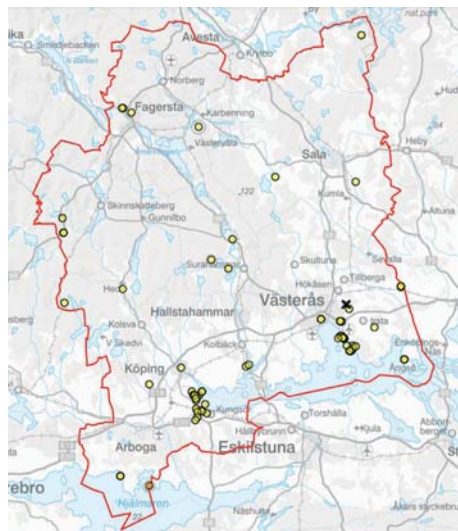
alltid visa sig handla om hybriden vitblära x rödblära *Silene dioica*.

Denna hybrid kallas skärblära *Silene dioica* × *latifolia*. Varken vitblära eller rödblära är särdeles vanliga i Västmanlands län, så möjligheterna för att hybriderna ska uppstå hos oss är begränsade.

Skärblära har inget tidigare fynd i länet i Artportalen. I Västmanlands flora (1982) anges att skärblära noterats på Björnön, Västerås (senast sedd 1952) och i Kolbäck (1977).

Rödblåra. Odelbo, Surahammar, 2019-05-25.
Foto: Tom Sävström.

Fynd av rödblåra i Västmanlands län, som är inlagda i Artportalen. Uttag: 2021-11-08

Vitblåra. Stora Hällsta gård, Sala, 2010-06-13. Foto: Bengt Stridh

Fynd av vitblåra i Västmanlands län, som är inlagda i Artportalen. Uttag: 2021-11-08

Referenser:

Artportalen, <http://www.artportalen.se/>

Malmgren, Ulf. 1982. Västmanlands Flora. Stockholm: Forskningsrådets förlagstjänst

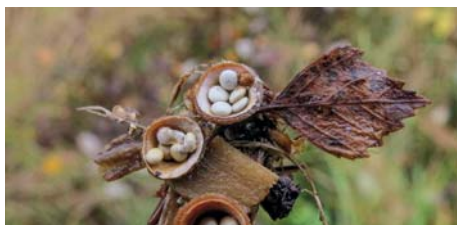
FOTOsynthesen

Här kan du dela med dig av dina bilder som har med botanik och naturupplevelser att göra! Skriv vad bilden föreställer samt var och när den är fotograferad. Genom att skicka in bilden godkänner

du att BFIV får publicera den i Blåsippan samt på föreningens webbplats och Facebooksida. Du får förstås gärna skicka flera bilder. Skicka i högupplöst originalformat till: blasippan@yahoo.com

Ångssmygare *Ochlodes sylvanus* på åkertistel *Cirsium arvense*, fotograferad av Josefin Kjellberg i samband med med en åkergräsinventering i Sättra, Västerås, den 6 juli 2021. "Det är roligt att få lära sig mer om åkergräsen, men också såklart att kunna hjälpa till att öka kunskapen om växterna genom medborgarforskning!", tycker Josefin.

Gul brödkorgsvamp är besynnerlig svamp, blott 5–10 millimeter i diameter. Då dess gula lock öppnar sig blottas de små "bröden", så kallade peridioleer, som innehåller sporer. "När en regndroppe träffar svampen slungas peridioleerna ut och i bästa fall fastnar de på ett grässtrå. Där blir de hängande i en tråd och sprider sina sporer med vinden", berättar Tina Nordberg, som fotograferade dessa i Sundänge, 2021-10-31.

Våra vanligaste trädslag

I ledaren på sida 3 frågar Bengt Stridh vilka som är landets vanligaste trädslag. Det är svårt att kora det vanligaste trädet utifrån antal, men SLU – Sveriges lantbruksuniversitet har statistik över virkesförrådet per trädslag. Utifrån detta ger Bengt Stridh följande fem i topp för åren 2016–2020:

1. Gran *Picea abies*.
2. Tall *Pinus sylvestris*.
3. Björk (ingen uppdelning görs på vårtbjörk *Betula pendula* och glasbjörk *B. pubescens*).
4. Asp.
5. Al (ingen uppdelning görs på gråal *Alnus incana* och klibbal *A. glutinosa*, vilket gör att skogsek kan ha större virkesförråd än gråal och klibbal).

Gran. Stora Lövsås, 2021-11-24. Foto: Jan Petersson

Källa:

https://www.slu.se/globalassets/ew/org/centrb/rt/dokument/skogsdata/skogsdata_2021_webb.pdf (sida 66)

Föreningen för dig med intresse för botanik i Västmanlands län

Vårt syfte är att främja utbytet av erfarenheter och kunskaper mellan medlemmarna, öka intresset för och kunskapen om botanik i Västmanlands län, verka för skydd och vård av hotade arter och växtmiljöer samt inventera länets växter och svampar. Det gör vi genom kurser, utflykter, inventeringar och föredrag. Välkommen!

Medlemsavgift 2022

Medlemskap i föreningen erhålles genom att betala medlemsavgiften som är 150 kronor per person och 200 kronor för hel familj på bankgiro 308–6865. Om du betalar med inbetalningskort meddela också ditt namn och din e-postadress på inbetalningskortet.
Swish: 123 359 6780

Ny e-postadress?

Glöm inte att skicka din nya e-postadress till vår kassör Kenneth Nordberg, e-post: pkenneth.nordberg@gmail.com

Vi mejlar inbjudningar, påminnelser med mera under året.

Webbplats: www.bfiv.se

Vi ses även på Facebook!

Sök på Vilda växter i Västmanland och gå med i gruppen.

Styrelse vald 2021

Bengt Stridh, ordförande
Gäddeholm 73, 725 97 Västerås
070–532 30 67, stridh.bengt@telia.com

Ann-Christin (Tina) Nordberg, vice ordförande
Våsjö skola, 731 13 Kolsva
070–303 16 10,
tina_nordberg@hotmail.com

Bo Eriksson, sekreterare
Aspvretsvägen 4, 733 60 Västerfärnebo
0224–74 01 12, 070–510 57 21
fagelbo45@gmail.com

Kenneth Nordberg, kassör
Våsjö skola, 731 13 Kolsva
073–934 82 85,
pkenneth.nordberg@gmail.com

Einar Marklund, Surahammar,
073–783 68 40,
einar.marklund@bredband.net

Eva-Lena Bjursten, Arboga,
070–565 97 57, eva.lena.bjursten@gmail.com

Josefin Kjellberg, josefin.kjellberg@gmail.com

Dennis Nyström, reggamig2012@live.se

Valberedning:

Seppo Ormiskangas, sammankallande
Ängelsberg, 0223–302 16

Lise-Lotte Norin, Surahammar, 072–240 87 01

Revisor: Lars Gustavsson

Revisorssuppleant: Sylva Arnell

Återkommande citerade källor i Blåsippans artiklar

Utbredningskartor:

Artportalen, <http://www.artportalen.se/>

Artkaraktärer och växtplats:

Mossberg, Bo, och Stenberg, Lennart. 2018.
Nordens Flora. Stockholm: Bonnier Fakta.

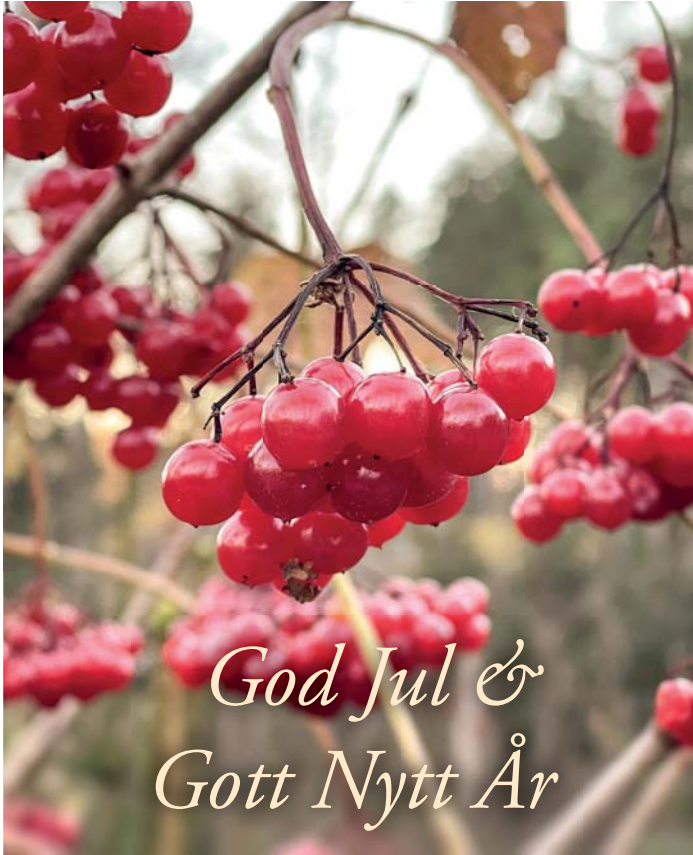
Malmgren, Ulf. 1982. *Västmanlands Flora*. Stockholm: Forskningsrådets förlagstjänst

Etymologi och användning: Corneliuson, Jens.

2000. *Växternas namn*. 2. uppl. Stockholm: Wahlström & Widstrand.

Linné, Carl von. 1986. *Svensk Flora*. Stockholm: Forum. (originalutgåva *Flora svecica*, 1755) (Originalalets titel: *Flora svecica*, utgiven av Lars Salvius, Stockholm, 1755)

Den virtuella floran, <http://linnaeus.nrm.se/flora/>
Wikipedia, <http://sv.wikipedia.org/wiki/>

Olvon *Viburnum opulus*. Maxelmossen, Arboga, 2021-10-23. Foto: Jan Petersson

www.bfiv.se